

ANTI-KVARISKT SAKKUNNIGHETSUTLÅTANDE SOLSIDAN, NACKA

FASTIGHET: SOLSIDAN 18:18

ADRESS: ERSTAVIKS KVARNVÄG 19B

UPPDRAGET

Undertecknad, Paul Wilund, certifierad kontrollant av kulturvärden (KUL-2) har på uppdrag av Anders Gruden granskat förslag till utbyggnad av villa på Kv. Solsidan 18:18, Erstaviks Kvarnväg 19B, Nacka.

BAKGRUND

Fastigheten Solsidan 18:18 utgörs av en tomt om 1657 kvm bebyggd med ett enfamiljshus i två våningar och källare. Huset uppfördes i början av 1900-talet efter ritningar av ingenjör Lars Erik Wester som privatbostad åt notarie Hjalmar Marin som vid denna tid var ca 42 år gammal. Han var skriven i Gamla Stan år 1900 så det är möjligt att villan var tänkt som sommarviste. Kopior av de ursprungliga ritningarna som tillhörde entreprenadkontraktet finns bevarade och är daterade 10:e oktober 1903.

Byggnaden verkar vara karterad på häradsekonomska kartan från tidigt 1901-1906, det är då den enda byggnaden i nuvarande Solsidan. Byggnaden har då namnet ”Yttersta”.

FÖRSLAGET

Det föreliggande förslaget omfattar en planlösningsförändring samt två mindre utbyggnader på den ursprungliga byggnadsvolymen samt en ändring av den sekundära verandan. En ny entréportik utförs som ersättning för den nuvarande hörnplacerade entrén. Förslaget omfattar även ett antal mindre ändringar av fasader och fönsterpartier. Även trädgårdsterrassen ändras, denna har dock inga antikvariska värden då den är sentida.

NULÄGESBESKRIVNING

Huset framstår idag som ett förhållandevis välbevarat exempel på svensk jugendstil, influerat av det den engelska Arts & Crafts rörelsens ideal, ofta refererat till som nationalromantik.

Huset är byggt i trä med källarväggar och grund av natursten. Fasaden är klädd med liggande panel i ljusgrå kulör med gröna knutbrädor och fönsteromfattningar. Fasadens övre del är klädd

WILUND ARKITEKTER & ANTIKVARIER AB

www.wa2.se

kontoret@wa2.se

Nybrogatan 81 | 14 41 Stockholm

tel. 08-23 19 39

med träspån i samma kulör som panelen och markeras nedtill med en krökt utkragning. Troligen är naturstenen till grunden tagen från byggplatsen medan överbyggnaden i trä kan ha varit en sågverksprodukt som eventuellt delvis prefabricerats och som sedan satts upp på platsen.

Huvudbyggnaden består av en byggnadsvolym som utgår ifrån en relativt rektangulär grundplan. På ett tidstypiskt sätt har grundplanens form brutits upp med små förskjutningar av fasadlivet och genom en kombination av branta och låglutande takfall. Detta har givit en sammansatt form som ger ett intryck av att flera volymer som fogats samman till en. Arkitekten önskar att på detta sätt skapa en känsla av organisk och kontinuerlig framväxt. Även om huset nyuppfördes så var känslan som man ville förmedla att byggnaden var ett resultat av ändringar över tid.

Sedan uppförandet har villan byggts om och utvidgats, förmodligen vid flera tillfällen. Senaste dokumenterade tillbyggnaden skedde i mitten av 1990-talet då burspråket på sydfasaden ersattes av en glasveranda och den envåninga byggnadsdelen över entrén höjdes och byggdes in med en övre våning under ett lågt takfall. Detta kom att innebära att den tidigare fristående entréportiken istället blev en inbyggd nisch. I samband med denna tillbyggnad byggdes också den nuvarande altanen framför glasverandan på husets södra sida.

I huset finns flera bevarade detaljer, såsom en öppen spis i vardagsrummet på nedre plan och två kakelugnar på övervåningen.

KULTURHISTORISKA VÄRDEN

Villan utgör ett exempel på ångbåtsepokens skärgårdsbebyggelse uppförd i trä och med en lekfull arkitektur. Villan är även på ett lokalt plan en representant för ett byggnadsskede innan Solsidan etablerades. Det är troligt att detta är den första villabyggnaden i området, uppförd innan tomtstyckningarna skedde.

Byggnadsvolymen med adderade byggnadskroppar, fasader i sågverksmaterial som panel och spån, dekorativt utformade snickerier, burspråk, valmade tak med kort takfot är typiskt för sekelskiftets jugendarkitektur med drag av nationalromantik med inspiration både från Tyskland och den engelska Arts and Crafts-rörelsen. Villan utgör en parallell till t. ex. Carl Larssons hem i Sundborn som var flitigt publicerat vid samma tid.

Detta ger villan arkitekturhistoriska, samhällshistoriska och lokalhistoriska värden.

Villans plandisposition med ett antal representativa rum på bottenplan, en domestikdel i två plan med kök och jungfrukammare i väster samt privat avdelning med sovrum på övre plan utgör ett välbevarat exempel på en borgerlig villa för en ägare med sociala ambitioner och umgänge.

Detta ger villan samhällshistoriska och socialhistoriska värden.

AKTUELLT SKYDD

Kulturmiljöprogram

Nacka kommuns kulturmiljöprogram antogs av kommunstyrelsen 14 mars 2011. Vid sidan av översiktsplanen är programmet vägledande för hur kommunens kulturmiljöer ska hanteras.

Den aktuella fastigheten ligger inom område som i kulturmiljöprogrammet utpekats för att vara av lokalt intresse för kulturmiljövården.

Enligt programmet ska ändringar av befintlig bebyggelse i området utföras varsamt och anpassas till byggnadens karaktärsdrag. Tidstypisk utformning av grundmurar, fasader, tak, fönster etc. ska behållas. Möjligheten att bygga till, ta upp takkupor, anordna balkonger/altaner och utföra andra ändringar är beroende av den enskilda byggnadens karaktär, dess estetiska rumsliga funktion i gatumiljön samt dess arkitekturhistoriska värde. Inför bygglovsprövning kan krav på antikvarisk medverkan komma att ställas.

Riksintresse för kulturmiljövården

Byggnaden ligger inom riksintresset för kust och skärgård enligt 3 kap MB.

Detaljplan

DP 574

För området gäller stadsplan 123 från 1940 och stadsplan 186 från 1963 tillsammans med tillägg Detaljplan 574 (laga kraft 2015-11-24). Fastigheten har skyddsbestämmelsen (q) och varsamhetsbestämmelsen (k).

Skyddsbestämmelsen (q) innebär att byggnaden bedöms utgöra en kulturhistoriskt särskilt värdefull byggnad enligt PBL 8 Kap 13 och förvanskningförbudet gäller. Bestämmelsen har även förtydligandet i planen att byggnaden inte får rivas.

Byggnader med (q) i plan omfattas av krav på byggnämnan vid underhåll enligt PBF 6 kap 5 § 7:e stycket.

Varsamhetsbestämmelsen k hänvisar till planbestämmelsen att vid underhåll och ändring av exteriör ska åtgärder beträffande utseende, färgsättning och kvalitet väljas i överensstämmelse med originalutförande eller i ett utförande som är typiskt för byggnadens tillkomsttid.

Eventuell tillbyggnad av huvudbyggnad ska underordnas denna i placering, skala och arkitektoniskt uttryck. Mer finns att läsa i planbeskrivningen under varsamhetsbestämmelser.

För planområdet gäller också utökad lovplikt, vilket bl. a. innebär att bygglov krävs för åtgärder enligt PBL 9 Kap 4a-4c§ (gällande ”Attefallshus”, takkupor, tillbyggnad om 15kvm,

inredning av ytterligare bostad i enfamiljshus). Detta inkluderar även altan som uppfyller kriterier för att vara bygglovsbefriad.

PBL

Byggnaden bedöms i detaljplan vara en byggnad av särskilt kulturhistoriskt värde och omfattas därmed av PBL 8 Kap 13§, samt de generella varsamhetsparagraferna PBL 8 Kap 14 och 17§§. PBL (2010-900) 8 Kap 13-14 & 17 §§:

Förbud mot förvanskning

PBL 8 Kap 13 §

En byggnad som är särskilt värdefull från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt får inte förvanskas.

Underhåll och varsambet

PBL 8 Kap 14 § *Ett byggnadsverk ska hållas i vårdat skick och underhållas så att dess utformning och de tekniska egenskaper som avses i 4 § i huvudsak bevaras. Underhållet ska anpassas till omgivningens karaktär och byggnadsverkets värde från historisk, kulturhistorisk, miljömässig och konstnärlig synpunkt.*

Om byggnadsverket är särskilt värdefullt från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt, ska det underhållas så att de särskilda värdena bevaras.

En anordning för ett syfte som avses i 4 § första stycket 2-4, 6 eller 8, ska hållas i sådant skick att den alltid fyller sitt ändamål. Lag (2011:335).

//

PBL 8 Kap 17 §

Ändring av en byggnad och flyttning av en byggnad ska utföras varsamt så att man tar hänsyn till byggnadens karaktärsdrag och tar till vara byggnadens tekniska, historiska, kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga värden.

KONSEKVENSBESKRIVNING

Den aktuella byggnaden är en typisk mindre villabyggnad från tidigt 1900-tal. Karaktären är välbevarad nationalromantik med drag av jugend. De karaktärsskapande huvuddragen är en gestaltning med adderade volymer och varierat taklandskap.

Byggnaden är tidigare ändrad, vilket gör att byggnadens förändringskänslighet är låg.

Förslaget innebär att vissa ursprungliga detaljer, såsom den hörnställda entrén ändras och flyttas. Detta innebär en viss ytterligare förlust av autenticitet.

Förslaget innebär även en viss volymökning, vilket påverkar möjligheten att avläsa byggnadens ursprungliga karaktär som relativt liten kompakt volym, denna förändring har dock redan skett genom de tidigare tillbyggnaderna och den nuvarande glasverandan.

I det föreliggande förslaget förtydligas och återskapas vissa delar som tidigare har byggts bort.

Detta är tex den framspringande risalit-volymer mot gatan i norr samt den fristående

WILUND ARKITEKTER & ANTIKVARIER AB

www.wa2.se

kontoret@wa2.se

Nybrogatan 81 | 14 41 Stockholm

tel. 08-23 19 39

entréportiken under eget tak. Även fönstren till det tidigare köket återskapas till viss del. Detta är mycket positivt.

Även övriga ändringar t ex av den sekundära verandan i söder samt av de sekundärt tillkomna fasaderna på övervåningens nordöstra del är utformade för att bättre återkoppla till byggnadens ursprungliga uttryck och detaljering. Detta innebär en förbättring relativt det nuvarande läget, vilket är positivt.

Planlösningens viktigare rum lämnas i ursprunglig form. Detta innebär att t ex bevarade eldstäder kan vara kvar, vilket bidrar till att förslaget kan betecknas som varsamt.

Den antikvariska bedömningen är att byggnadens autenticitet minskar något, men det konstateras samtidigt att byggnadens uttryck närmar sig det ursprungliga genom ett antal varsamt ingestaltade tillägg och ändringar. Detta innebär att förslaget är neutralt eller svagt positivt på objektsnivå.

På områdesnivå torde förslaget innebära att byggnadens värde förstärks.

I kontrollplanen föreslås att krav inarbetas på den tillkommande grundens murverk, paneler och färgsättning samt färgmaterial, samt fönstersnickeriernas utförande och glasning i den äldre delen.

Stockholm 2022-12-29

Paul Wilund
ARKITEKT MSA, BYGGNADSANTIKVARIE FILMAG.
Certifierad sakkunnig kulturvärden - K (KUL2)